

3. Мордович А.И., Вигдорчик Р.И., Белевич В.Н., Залесов А.С. Новая универсальная каркасная система многоэтажных зданий // Бетон и железобетон. М.: 1999. – №1. – С. 2–4.
4. Мордович А.И., Вигдорчик Р.И., Белевич В.Н., Иващенко Ю. Унифицированная открытая каркасная система зданий с плоскими перекрытиями, серия Б1.020.1-7 // Архитектура и строительство. Мн.: 1999. – №6. – С. 24–26.
5. Таран В.В., Тахтай Д.А., Недорезов А.В. Особенности конструктивных решений возведения многоэтажных зданий по системе "АРКОС" // Технология, організація, механізація та геодезичне забезпечення будівництва. – Донбас: ДНАБА. – 2009. – №6(80). – С. 89-94.

Одержано 14.02.12

УДК 336

М.С. Пасічник, ст. гр. ФК – 11М, Т.М. Котенко, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми інституту банкрутства в Україні

В статті описано становлення і розвиток інституту банкрутства в Україні як механізму регулювання ринкової економіки, наявні проблеми і пропозиції їх вирішення. Розглянуто підходи, які були визначені для виокремлення цілей процедури банкрутства і наведено причини банкрутства вітчизняних підприємств.

банкрутство, інститут банкрутства, неспроможність, регулятор, ринкова економіка

Банкрутство підприємств в Україні є поширеним явищем сьогодення. Світова економічна криза, нестабільність економічного і політичного середовища в країні, недосконалість правового та податкового законодавства призвели до збільшення кількості неплатоспроможних підприємств, які прямують до банкрутства, що призводить у більшості випадків до ліквідації таких підприємств.

Загалом банкрутство є регулятором ринкової економіки, основне призначення якого полягає у «відсіюванні» неефективних, неплатоспроможних та збиткових суб'єктів підприємницької діяльності. Незважаючи на це, ми можемо констатувати, що рівень банкрутства в Україні є досить високим.

Становлення і розвиток інституту банкрутства в Україні відбувається в надзвичайно складних умовах. Цей інститут використовується дуже часто не для ефективного і швидкого процесу реформування економіки, а як засіб умисного доведення до банкрутства життєздатних підприємств з метою придбання їх за мінімальною ціною. Сьогодні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості порушених справ про банкрутство. Станом на 01.02.2011 року загальна кількість підприємств, які перебувають в процедурах банкрутства, становить 14509 [1]. На початок 2010 року таких підприємств було 14 642 – це на 6% більше, ніж у 2007 році, та на 29,6 % – ніж у 2006 році [2, с. 172]. Саме тому питання банкрутства і ліквідації підприємств є досить актуальними у сучасних умовах розвитку.

Метою даної статті є розгляд інституту банкрутства в Україні як механізму регулювання ринкової економіки та оцінка процесу проведення механізму банкрутства неспроможних підприємств.

За даними, опублікованими на офіційному веб-сайті Державного департаменту з питань банкрутства, станом на 01.05.2011 року в процедурі банкрутства перебувало

14265 українських підприємств, з них 331 державних підприємств і 236 підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25%. До речі, Державний департамент з питань банкрутства, утворений на підставі Постанови Кабінету Міністрів України №370 від 27.03.2006, підлягає ліквідації на основі Постанови Кабінету Міністрів України №346 від 28.03.2011. Однак він продовжує виконувати свої повноваження до передачі таких повноважень відповідному міністерству чи іншому центральному органу виконавчої влади. Кількість припиненх справ про банкрутство протягом квітня 2011 року – 674, з них справ державних підприємств – 11, справ підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25% - 4 і 445 справ відсутнього боржника. Крім того, варто відзначити, що під загрозою банкрутства в Україні перебувають у переважній більшості малі та середні підприємства, а стабільність розвитку ринкової економіки, як відомо, залежить від ефективності функціонування в країні малого та середнього бізнесу.

На сьогодні банкрутство підприємств в Україні сприймається в суспільстві неоднозначно, адже, з одного боку, банкрутство важливе як засіб усунення з ринку неплатоспроможних підприємств, а з іншого – запровадження широкої системи банкрутства, враховуючи низький технічний рівень і значну кількість неплатоспроможних підприємств, може призвести до дезорганізації всієї системи народного господарства України.

Банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [3]. Процедура банкрутства є кінцевою стадією невдалого функціонування підприємства, якій передують стадії нормальної ритмічної роботи й фінансових ускладнень. Для більшості українських підприємств характерним є приблизно однакове коло проблем: зміна економічного середовища; втрата традиційних ринків збуту продукції; зміна системи планування і, як результат, – порушення ритмічності виробничої діяльності; нестабільність правового поля. Це далеко не повний перелік проблем, які для багатьох українських підприємств стали причиною банкрутства і ліквідації.

Детально розглянемо підходи, які використовуються для визначення цілей процесу банкрутства [4, с. 81-84]:

- стимулювання розвитку бізнесу та зростання ефективності економіки. Загроза банкрутства суттєво впливає на поведінку ринкових суб'єктів, змушуючи підприємців обережно приймати господарські рішення і підтримувати рівень рентабельності, достатній для обслуговування боргу;
- контроль господарських відносин між окремими суб'єктами ринку. Банкрутство повинно мати загальний характер, поширюючись на всіх без винятку суб'єктів ринку незалежно від організаційно-правових форм господарювання, розмірів, форм власності кредиторів;
- очищення ринку від недієздатних учасників. Інститут банкрутства є одним із інструментів регуляції розвитку ринку, надає завершеності механізму. Саме ринок щоденно змушує одних власників поступатися місцем іншим, сильнішим конкурентам;
- праведливий розподіл грошових коштів, отриманих від продажу майна банкрута, між кредиторами. Це сприяє ранжуванню кредиторів, тобто визначенню пріоритетів для задоволення їхніх претензій при недостатній кількості майна боржника;
- створення умов для відновлення бізнесу у випадку доцільності. Ситуація банкрутства може бути наслідком співпадання негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, управлінських помилок. У такій ситуації доцільно дати шанс вижити і відновити свою діяльність.

Головними причинами банкрутства, як правило, є низька конкурентоспроможність, надмірні витрати виробництва або обігу, недостатній обсяг комерційних операцій, нестача капіталу, складна внутрішня система управління, циклічні коливання кон'юнктури, незнання або ігнорування ринку і т.д. Тобто, причин є безліч і тому в економічно розвинутих країнах банкрутство розглядається як нормальне явище господарського життя [5, с. 345].

Доля багатьох підприємств України, що пройшли через процедуру банкрутства, свідчить, що вона майже завжди веде до зупинки й фактичної загибелі виробництва, хоча в теоретичному аспекті сам по собі метод банкрутства непоганий, але тільки за умови, що потім підприємство відродиться.

В силу непрозорості цілого ряду процедур банкрутства воно може використовуватися як дуже зручний інструмент для різних махінацій і зловживань. Прикладами є випадки фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства.

Фіктивне банкрутство характеризує хибне оголошення підприємством про свою неплатоспроможність з метою введення в оману кредиторів для отримання у них відстрочки для виконання своїх кредитних зобов'язань або знижки із суми кредиторської заборгованості.

Інститут банкрутства підприємств, як наслідок, є оздоровлюючим началом і правовим інструментом цивільно-правової відповідальності за неефективну організацію роботи підприємства, дозволяє створити умови для перебігу капіталу від неефективних, нерентабельних виробництв у прибутковій сфері економічної діяльності. Але корисність банкрутства відсутня, коли неспроможність виникає не через економічні закономірності, а у зв'язку з неправомірними діями осіб. Інститут банкрутства використовується недобросовісними громадянами як інструмент для вчинення злочинів. Щоб процеси банкрутства господарюючих суб'єктів завдавали найменшої шкоди економіці, держава повинна активно виконувати свою регулюючу роль у формуванні відносин власності, а для цього необхідно мати відповідну зважену законодавчу базу [6, с. 5].

Інститут банкрутства існує в законодавстві, практично всіх держав з ринковою економікою. Він почав розвиватися з Середньовіччя, насамперед як інститут торговельного права. Закони з питань банкрутства XVI ст. мали кримінальний зміст, оскільки були спрямовані не стільки на врегулювання конфлікту між неплатоспроможним боржником і його кредиторами, скільки на запобігання порушень комерційного обороту з боку потенційних боржників.

Історія інституту банкрутства в нашій державі нараховує більше п'ятнадцяти років. В 1992 р. почав діяти Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», що відкрив початок нормативного регулювання важливого елемента правового механізму неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності в Україні.

Цей закон мав на меті прискорити приватизаційні процеси за рахунок використання механізмів, закладених у законодавстві. Закон не вирішував проблем фінансового оздоровлення підприємств, не надавав пільг для боржників. Завдання закону полягало в тім, щоб змусити боржника будь-якими шляхами (навіть на шкоду виробництву) погасити борги кредиторам.

Як показала судова практика, дія закону щодо регулювання банкрутства в Україні позитивних результатів не дала. Більше того, з'явилася можливість, не виконуючи договірних зобов'язань, на підставі закону навмисно ставати банкрутами.

Така ситуація обумовила прийняття Верховною Радою України 30 червня 1999 року нової редакції Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», відповідно якої процедуру банкрутства було

кардинально змінено. Нова редакція закону змінила його мету, якою стало відновлення платоспроможності суб'єкта господарювання. До закону було внесено багато змін. Але, на жаль, закон не вирішив багатьох принципових питань, і з його прийняттям у сфері банкрутства реформа законодавства не закінчилася.

Банкрутство як одна з юридичних підстав ліквідації підприємств регулюється також Законами «Про підприємства в Україні», «Про банки і банківську діяльність». Проведення у справах про банкрутство та ліквідаційний процес регулюється і законодавством України про організацію та діяльність Арбітражного суду.

Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», списаний з аналогічних актів деяких країн Європи та США. Закон, з одного боку, спрямований на відновлення платоспроможності, а з іншого – досить тривалий час дозволяє здійснювати ці заходи старою командою управлінців, хоч і під певним контролем. З огляду на вищевикладену проблему доцільним було б передбачити в Законі більш широкі можливості для усунення керівництва боржника, окреслити перелік ситуацій, у яких його усунення є безспірним.

Недосконалість Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» проявлялася в тому, що за перші роки його використання значна частка порушених справ не знаходила свого завершення, великими темпами збільшувалася кількість збанкрутілих підприємств, а діяльність ліквідаційних комісій продовжувалася роками. У таких умовах інститут банкрутства повинен регулювати діяльність неплатоспроможних підприємств, які мають широкі перспективи. Арбітражний суд України констатував, що застосування закону має політичні, економічні та юридичні складності, які були зазначені у зверненнях до нього.

Інший недолік у ст. 6 Закону, за якою справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора до боржника сукупно складають не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом 3 місяців після встановленого для їх погашення строку.

Отже, боржнику достатньо не задовольнити безспірні вимоги кредитора на суму понад 282 300 грн, щоб отримати копію ухвали господарського суду про порушення провадження у справі про банкрутство. Для середнього чи великого бізнесу це зовсім незначна сума, у той час як для представників малого та мікробізнесу вона може вважатися астрономічною. Тому, необхідно провести градацію мінімальних сум позовів для різних за розмірами суб'єктів підприємницької діяльності, ураховуючи при цьому особливості їх діяльності, галузеву приналежність [7, с. 12].

Важливою проблемою правового регулювання інституту банкрутства в Україні на сьогоднішній день є досить слабка позиція боржника, подальша діяльність якого повністю залежить від дій кредиторів. Також вищі органи влади ще до відкриття самої процедури банкрутства, наперед визначають долю господарюючого суб'єкта і замість того, щоб проводити певні заходи щодо відновлення платоспроможності, роблять фактично провадження справи про банкрутство формальністю. Вони самі визначають кандидатуру керуючого санацією, її терміни і найважливіші питання, що повинні на ній розглядатися, таким чином проводять свою політику ліквідації боржника, не звертаючи ніякої уваги на його інтереси.

Найактуальнішою проблемою закону про банкрутство є необхідність впровадження прозорих механізмів відновлення діяльності підприємств, які не даватимуть недобросовісним боржникам змоги використати закон для ухилення від виконання зобов'язань (особливо в частині, яка стосується мораторію на стягнення заборгованості). При цьому, зазначається, що ні закон, ні зареєстровані законопроекти

не розв'язують цієї проблеми. Тому потрібно змістити акценти закону саме на відновлення платоспроможності підприємств, а не на процедуру їх ліквідації.

Розглянувши основні проблеми інституту банкрутства можна зробити наступні висновки та пропозиції:

- урегулювання суперечностей, які виникають між різними законодавчими актами забезпечать дієвість нового механізму банкрутства, який за своєю суттю є прогресивним;
- реалізація всіх повноважень регулювального органу;
- контроль за порушеннями з боку арбітражних керуючих, кредиторів, інших суб'єктів банкрутства;
- розглядаючи критерії неспроможності при процедурі банкрутства, необхідно враховувати розмір суб'єктів підприємницької діяльності та їх галузеву приналежність.

Список літератури

1. Державний департамент з питань банкрутства: Аналітична інформація щодо реалізації державної політики у сфері банкрутства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:- <http://www.sdb.gov.ua/control/uk/publish/articl>.
2. Жалко О.В. Банкрутство як наслідок впливу фінансової кризи на господарську діяльність підприємств / О.В. Жалко // Університетські наукові записки. Економіка. – 2010. – №2. – С.163 – 173.
3. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30.06.99 № 784-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http /www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
4. Козлянченко О.М. Інститут банкрутства як складова розвитку ринкової економіки [Текст] / О. М. Козлянченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №2. – С. 79-88.
5. Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., Медведєв В.С., Ч.1; Ч.2: Загальна економічна теорія; Спеціальна економічна теорія. – К.: Ніка-Центр; Ельга, 2002. – 527 с.
6. Друзін Р.В Проблеми державного регулювання інституту банкрутства в Україні / Р.В. Друзін // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2010. – № 7(25). – С. 3-9.
7. Фролова Н.С. Проблеми механізму банкрутства та шляхи їх подолання / Н.С. Фролова// Управління розвитком. – 2001. – № 8 (105). – С. 12-13.

М. Пасечник, Т. Котенко

Проблеми інституту банкрутства в Україні

В статье описано становление и развитие института банкротства в Украине как механизма регулирования рыночной экономики, имеющиеся проблемы и предложения по их решению. Рассмотрено подходы, которые были определены для выделения целей процедуры банкротства и приведено причины банкротства отечественных предприятий.

М. Pasechnik, T. Kotenko

Problems of institute bankruptcy in Ukraine

The article describes the formation and development of the institute of bankruptcy in Ukraine as the mechanism of regulating the market economy, the existing problems and solutions of them. There were considered the approaches which were identified for separation purposes of bankruptcy proceeding and causes of domestic enterprises bankruptcy.

Одержано 16.02.12